

AKU-omläggningen försvårar tolkningen av arbetsmarknads-läget

Arbetskraftsundersökningen (AKU) är central när det gäller analysen av vad som händer på den svenska arbetsmarknaden och en viktig statistikkälla till nationalräkenskaperna. Från och med april månad 2005 redovisas undersökningen enligt en ny EU-harmoniserad AKU.²³ Därmed införs en ny intervjublankett med förändrade definitioner och ändrad frågeordning. Förändringarna innebär ett tidsseriebrott i AKU då undersökningen inte blir direkt jämförbar över tid. Tidsserier som är länkade, dvs korrekterade för tidsseriebrottet, och säsongrensade beräknar SCB publicera först i slutet av 2005.

Definitionsförändringar och ny frågeordning

Utvidgade definitioner har påverkat centrala variabler i AKU såsom sysselsättning och arbetslöshet.

I nya AKU jämföras arbete utomlands med arbete i Sverige. Tidigare räknades personer folkbokförda i Sverige men arbetande utomlands till kategorin ”utanför arbetskraften”. Förändringen gäller även arbetssökande som befinner sig utomlands.

Arbetslösa definieras numera utifrån att kunna arbeta och aktivt söka arbete. Tidigare krävdes även att personen *velat* arbeta under referensveckan. Därutöver räknas numera att enbart studera annonser i syfte att hitta ett arbete som ett aktivt sökande. Personer som avvaktar ett nytt arbete inom tre månader räknas nu som arbetslösa. Tidigare var denna tidsgräns en månad.

Även den ändrade frågeordningen i AKU kan påverka resultatet. I tidigare AKU ställdes först frågan om intervjupersonen *har* ett arbete, nu ställs i stället frågan om intervjupersonen *har utfört* arbete under referensveckan. Centralt i nya AKU är också att ha *sökt* arbete. Denna fråga föregicks i tidigare AKU av en fråga om att ha *velat* arbeta.

Hur har SCB uppskattat effekterna av AKU-omläggningen?

Det totala urvalet i AKU har successivt minskat sedan januari 2004, vilket ökat osäkerheten för utfallet redan innan statistikomläggningen. Under perioden oktober 2004 t.o.m. mars 2005 har det gjorts parallella undersökningar med nya och tidigare AKU för att kunna uppskatta effekterna av omläggningen och därmed genomföra s.k. länkning av AKU:s viktigaste variabler. Fördelningen av det befintliga urvalet under denna period var för fjärde kvartalet 20 procent enligt den nya frågeblanketten och resterande 80 procent enligt den tidigare. Första kvartalet i år användes den nya blanketten på 30 procent av urvalet och den tidigare blanketten på resterande 70 procent.²⁴ Det är således ett klart begränsat urval, och därmed en hög statistisk osäkerhet, som ligger till grund för beräkningar av omläggningseffekterna.

SCB har utifrån de genomsnittliga skillnaderna för fjärde kvartalet 2004 och första kvartalet 2005 från de parallella undersökningarna räknat fram omläggningseffekter för vissa centrala variabler. Dessa har sedan använts för att länka, dvs. räkna om nivåerna för tidigare utfall så att dessa blir jämförbara med utfall efter statistikomläggningen. För sysselsatta har tidigare utfall justerats upp med ca 14 000 personer, för arbetslösa med ca 21 000 personer och därmed för arbetskraften ca 35 000 personer.

Utfallet andra kvartalet

Enligt AKU ökade sysselsättningen med i genomsnitt ca 0,3 procent andra kvartalet i år, jämfört med andra kvartalet i fjol. Arbetslösheten steg samtidigt med ca 0,1 procentenhet jämfört med andra kvartalet i fjol.

Problem att tolka resultatet

Flera faktorer försvårar tolkningen av utfallet. Även under perioder utan tidsseriebrott är statistiken behäftad med osäkerhet genom slumpfel. Uppskattningarna av omläggningseffekterna är ännu

²³ För utförligare beskrivning av förändringarna se faktaruta ”Ny AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod” i Konjunkturläget juni 2005 och information på SCB:s hemsida.

²⁴ Det redovisade AKU-utfallet under perioden baserades enbart på den tidigare blanketten och därmed ett betydligt begränsat urval.

osäkrare som en följd av de relativt små urval de baseras på. Icke desto mindre är valet av nivåjustering i länkningen avgörande för den bild man visar av utvecklingen på arbetsmarknaden från 2004 till 2005. Om omläggningseffekterna underskattas leder detta till en överskattning av den faktiska utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet från 2004 till 2005. En överskattning av omläggningseffekterna ger på motsvarande sätt en underskattning av den faktiska utvecklingen.

Under sommarmånaderna varierar sysselsättning och arbetslöshet starkt av säsongsmässiga skäl. Parallellundersökningarna gjordes dock under fjärde och första kvartalen, vilket innebär att det är svårt att avgöra om statistikomläggningen också inneburit ändrade säsongseffekter. Först om flera år kommer ett eventuellt nytt säsongsmönster att kunna konstateras. Ett förändrat säsongsmönster kan även innebära att omläggningseffekterna mäts fel.

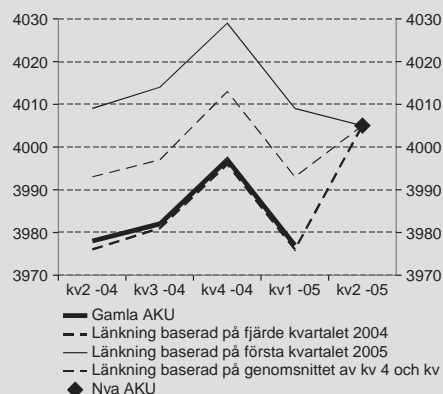
Steg sysselsättningen?

Den nya definitionen av sysselsatta innebär att även personer som är bosatta i Sverige men arbetar utomlands räknas som sysselsatta. Dessa var enligt AKU i årsgenomsnitt ca 29 000 personer 2004 och i genomsnitt andra kvartalet i år ca 34 000 personer. SCB:s uppräkningsresultat av fjolårets sysselsättning med 14 000, beräknad som genomsnittet av skillnaderna från de parallella undersökningarna, är således mindre än hälften av denna nivå.

Osäkerheten i denna beräkning kan åskådliggöras genom ett räkneexempel. En länkning utifrån resultatet från parallellundersökningen för endast första kvartalet 2005, när urvalet var 50 procent större för den nya blanketten, skulle innebära en uppräkningsresultat av sysselsättningsnivån 2004 med 33 000. Resultatet från parallellundersökningen för endast det fjärde kvartalet 2004 skulle däremot innebära att nivån inte uppräknades alls. Diagram 123 visar spännvidden i sysselsättningsutvecklingen beroende på vilken variant av länkning man väljer.

Diagram 123 Sysselsättningen enligt AKU med olika länkingsmetoder

Tusentals personer, faktiska kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet använder sig av SCB:s länkning men gör bedömningen att uppräkningsresultatet av antal sysselsatta 2004 kan vara för lågt och därmed medför en överskattning av sysselsättningsutvecklingen 2005.

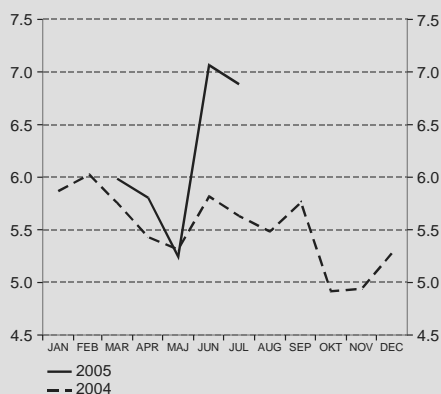
Steg arbetslösheten?

För den relativa arbetslösheten²⁵ gav resultaten från parallellundersökningarna en omläggningseffekt på 0,3 procentenheter för fjärde kvartalet 2004 och 0,5 procentenheter för första kvartalet 2005. Detta motsvarar en uppräkningsresultat av tidigare utfall för arbetslösheten med ca 14 000 respektive 28 000 personer. Skillnaden mellan de två kvartalen med parallellundersökningar är således inte lika stora som för sysselsättningen. En länkning baserad på endast första kvartalet 2005 skulle ge en nivåjustering på 7 000 fler arbetslösa 2004 jämfört med SCB:s länkning. Den högre nivån på arbetslösa 2004 skulle innebära en lägre arbetslöshetsförändring mellan 2004 och 2005, motsvarande ca 0,1 procentenhet i termer av relativ arbetslöshet.

För arbetslösheten tycks det nya sättet att mäta i hög grad påverka säsongsmönstret. Diagram 124 visar den faktiska månadsutvecklingen av relativ arbetslöshet för 2004 enligt tidigare AKU och för 2005 enligt nya AKU.

²⁵ Arbetslösa i procent av arbetskraften.

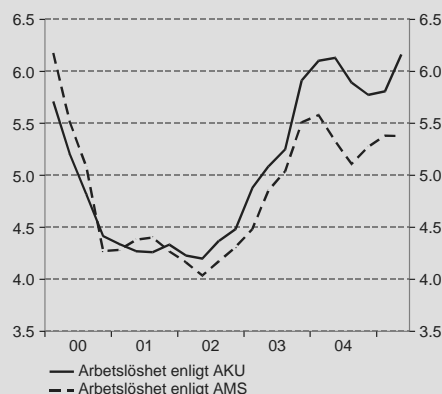
Diagram 124 Arbetslöshet
Procent av arbetskraften, faktiska månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Förlängningen av perioden man kan avvakta ett arbete för att betraktas som arbetslös (från en till tre månader) innebär att förhållandevis många fler ungdomar nu registreras som arbetslösa och detta särskilt under sommarmånader. AKU-mätningen för juni månad i år visade en relativ arbetslöshet på 7,1 procent, vilket var 0,8 procentenheter högre än för juni månad i fjol. Hela uppgången i arbetslösheten denna månad bestod av ungdomar. Samtidigt visar andra källor som bedömer utvecklingen av arbetslösheten inte någon motsvarande kraftig ökning den senaste tiden. Diagram 125 visar arbetslösheten enligt Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och AKU.

Diagram 125 Arbetslöshet enligt AKU och AMS
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet använder sig av SCB:s länkning men bedömer att uppgången i arbetslösheten den senaste månaden främst hänförs till ett ändrat säsongsmönster, vilket innebär att arbetslösheten förväntas sjunka tillbaka. Skulle däremot arbetslösheten under flera kommande månader ligga kvar på en förhållandevis hög nivå kommer nivån på arbetslösheten för helåret 2005 bli högre än i föreliggande prognos

Sammanfattande slutsats

Osäkerheten i utfallen från AKU avseende förändringen från 2004 till 2005 är särskilt stor som en konsekvens av statistikomläggningen. SCB:s bedömning av omläggningseffekterna bestämmer nivåjusteringarna i den officiella statistiken för bl.a. sysselsättning och arbetslöshet fram till och med 2004. Konjunkturinstitutet återger utfall och gör prognoser för denna officiella statistik. Det finns dock skäl att tro att de gjorda nivåjusteringarna för 2004 leder till att såväl den egentliga sysselsättningsförändringen som den egentliga arbetslöshetsförändringen från 2004 till 2005 överskattas i officiell statistik och därmed också i föreliggande prognos.